

Vai trò của hệ thống thông tin kế toán trong việc xây dựng hệ thống đánh giá thành quả thực hiện trong các công ty cổ phần

PHẠM NGỌC TOÀN

Những người chủ sở hữu và các nhà quản trị điều hành trong các doanh nghiệp VN hiện nay mong muốn xây dựng được một hệ thống đánh giá trách nhiệm của các nhà quản trị các cấp thông qua thành quả thực hiện của bộ phận mình một cách hiệu quả, chính xác và sâu rộng nhất.

Trước đây các nhà quản lý chỉ quen đánh giá thành quả hoạt động của doanh nghiệp dựa trên chỉ tiêu lợi nhuận và dưới góc độ tổng thể doanh nghiệp, họ còn chưa quen với việc đánh giá các thành quả thực hiện trên các khía cạnh hoạt động của doanh nghiệp và đi sâu đến từng bộ phận, thành viên trong doanh nghiệp. Bài toán này càng khó hơn khi doanh nghiệp ngày càng lớn mạnh và tổ chức theo mô hình phân tán, khi đó tầm kiểm soát của quản lý và các kết dính giữa các bộ phận để thực hiện mục tiêu chung của doanh nghiệp trở nên yếu kém rõ rệt.

Trong nỗ lực hướng đến một hệ thống đánh giá trách nhiệm và thành quả hoạt động của doanh nghiệp một cách toàn diện về mặt tổng thể cũng như chi tiết đến từng bộ phận, cá nhân trong doanh nghiệp, ngoài việc tái cấu trúc lại doanh nghiệp theo các mô hình quản lý tiến bộ, tin học hóa quá trình quản lý xuyên suốt doanh nghiệp, nâng cao trình độ và năng lực quản lý của các lãnh đạo trong doanh nghiệp thì việc đóng góp của hệ thống thông tin kế toán cũng góp phần rất quan trọng trong việc xây dựng thành công hệ thống đánh giá thành quả hoạt động.

Hệ thống thông tin kế toán được định nghĩa như là một hệ thống thông tin trong doanh nghiệp, hệ thống này chứa đựng quá trình chuyển đổi các sự kiện kinh tế (các giao dịch kế toán) thành các thông tin hữu ích (báo cáo) và sử dụng các kiểm soát nội bộ nhằm giới hạn ảnh hưởng của môi trường bên ngoài vào hệ thống. Được xây dựng dựa trên mô hình quản lý thông tin phản hồi (Feed-back control system) hoặc mô hình quản lý thông tin định hướng tương lai (Feed forward control system) và là một hệ thống thông tin chủ đạo (khối lượng thông tin, giao dịch tài chính thường chiếm trên 50% khối lượng thông tin, giao dịch trong một doanh nghiệp) nên hệ thống thông tin kế toán thu thập, lưu trữ, phân tích và cung cấp linh hoạt các chỉ tiêu đánh giá, báo cáo đánh giá trách nhiệm và thành quả hoạt động đến từng phòng ban, quy trình, cá nhân trong doanh nghiệp.

Sự đóng góp quan trọng này thể hiện ở hai khía cạnh sau:

1. Vai trò mới của kế toán viên

Trước đây, khi nhắc đến kế toán người ta thường hay đề cập đến hai vai trò chủ yếu như sau:

+ Người giữ sổ: là người ghi chép các các giao dịch tiền tệ

và lưu trữ các giao dịch dưới dạng dữ liệu hoặc thông tin được xử lý thô trên các chứng từ và sổ sách kế toán.

+ Theo dõi sử dụng tài sản: báo cáo việc lời lỗ, thay đổi giá trị, sự thâm hụt, sự tiết kiệm... trong việc sử dụng các tài sản của doanh nghiệp trong quá trình sản xuất kinh doanh.

Hiện nay, nếu kế toán viên chỉ thực hiện các vai trò trên thì họ chỉ được xem là các nhân viên xử lý dữ liệu vì việc áp dụng rộng rãi các giải pháp quản lý nguồn lực (ERP_Enterprise Resource Planning) vào doanh nghiệp và sự hỗ trợ của công nghệ tin học trong công việc đã khiến cho công việc truyền thống của kế toán được tự động hóa hoàn toàn và do vậy vai trò mới của kế toán xuất hiện, đó là:

+ Người nắm giữ thông tin:

Là hạt nhân của các hệ thống quản lý thông tin, tham gia vào các hệ thống thông tin trong doanh nghiệp ở mức độ chi tiết nhất (đặc biệt là trong các hệ thống TPS_Transactions Processing System, MIS_Management Information System, OAS_Office Automatic System), kế toán viên đã trở thành một nhân tố không thể thiếu của các hệ thống nói trên.

Với việc chuyển đổi quan niệm về kế toán như là một công việc ghi chép thành kế toán là một hệ thống thì kế toán viên là những người đầu tiên nắm được toàn bộ các quy trình từ các xuất phát điểm, quy trình xử lý và điểm kết thúc của các hệ thống thông tin, đặc biệt là các thông tin về tài chính. Như vậy, chính họ là những người có khả năng nắm giữ thông tin một cách toàn vẹn nhất theo quan điểm hệ thống.

+ Người kiểm soát, phân tích thông tin:

Các thông tin trong doanh nghiệp luôn được chảy theo các dòng và đối với kế toán viên những người nằm trong những hệ thống thông tin quan trọng nhất của doanh nghiệp thì vai trò là những người kiểm soát và phân tích thông tin đã trở thành những công việc thường xuyên của các kế toán viên (Ví dụ: kiểm soát các dự án có tuân thủ các quy định đã đề ra về hoạt động thông qua việc cấp phát và quản lý chi phí, theo dõi thu nhập... và thực hiện các phân tích đánh giá thành quả dựa trên các thông tin tài chính).

Như vậy, với vai trò mới này kế toán viên sẽ là những người tích cực, chủ động và đóng vai trò quan trọng trong việc cố vấn cho nhà quản lý để xây dựng những quy trình, chỉ tiêu, báo cáo trong hệ thống đánh giá trách nhiệm và thành quả hoạt động của doanh nghiệp.

2. Hệ thống thông tin kế toán theo mô hình kế toán trách nhiệm quản lý (Responsibility accounting system)

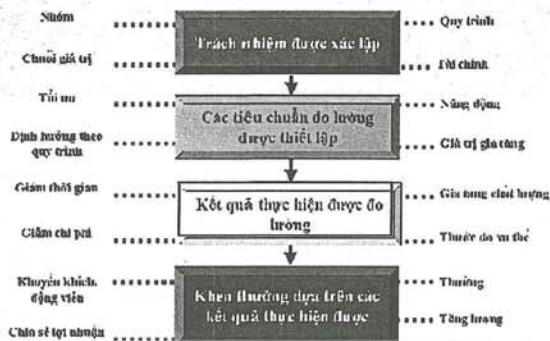
Kế toán trách nhiệm quản lý là thuật ngữ dùng để chỉ các hệ thống thông tin kế toán được xây dựng nhằm mục tiêu

cung cấp thông tin cho việc đánh giá trách nhiệm quản lý cho từng cấp độ quản lý trong doanh nghiệp. Hiện nay, có ba mô hình kế toán trách nhiệm quản lý được áp dụng phổ biến trong thực tế các doanh nghiệp:

+ Mô hình kế toán trách nhiệm dựa trên chức năng:

Một hệ thống kế toán trách nhiệm phân chia trách nhiệm đến các đơn vị chức năng và trình bày các thành quả thực hiện bằng các chỉ tiêu tài chính. Đây là hệ thống kế toán trách nhiệm được phát triển bởi hầu hết các công ty hoạt động trong môi trường ổn định tương đối.

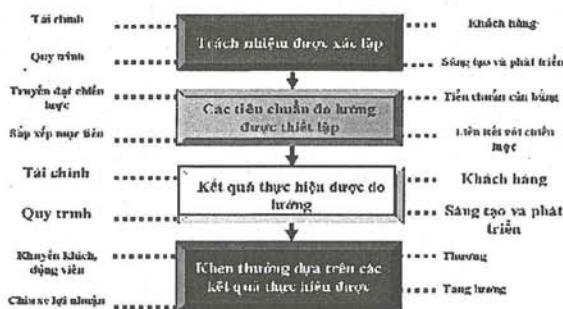
Mô hình tóm tắt của hệ thống này thể hiện qua quá trình xây dựng hệ thống như sau:

+ Mô hình kế toán trách nhiệm dựa trên quy trình:

Một hệ thống kế toán trách nhiệm phân chia trách nhiệm đến các quy trình và trình bày các thành quả thực hiện bằng các chỉ tiêu tài chính và phi tài chính. Đây là hệ thống kế toán trách nhiệm được phát triển bởi các công ty hoạt động trong môi trường luôn cải thiện.

Mô hình tóm tắt của hệ thống này thể hiện qua quá trình xây dựng hệ thống như sau:

+ Mô hình kế toán trách nhiệm dựa trên chiến lược:

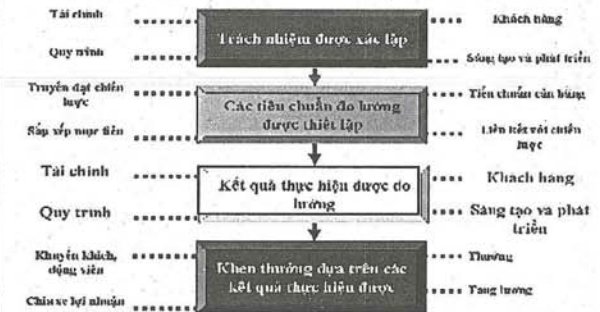
Một hệ thống kế toán trách nhiệm triển khai sứ mệnh, chiến lược thành các mục tiêu hành động và đánh giá công ty trên bốn khía cạnh:

- * Khách hàng.
- * Tài chính.

* Quy trình.

* Kết cấu hạ tầng (khả năng sáng tạo và phát triển)

Mô hình tóm tắt của hệ thống này thể hiện qua quá trình xây dựng hệ thống như sau:

Như vậy, để xây dựng và áp dụng được một hệ thống đánh giá thành quả thực hiện trong doanh nghiệp thì các nhà quản lý cần:

+ Phát huy và năng động hóa vai trò mới của các nhân viên trong doanh nghiệp mà đặc biệt là vai trò của các nhân viên kế toán. Nhân viên kế toán cũng cần nhận thức được vai trò của mình và đóng góp tích cực vào quá trình xây dựng và áp dụng đó.

+ Cần xây dựng một hệ thống kế toán trách nhiệm theo mô hình thích hợp, bước đầu các doanh nghiệp có thể dựa trên mô hình kế toán trách nhiệm dựa trên chức năng sau đó chuyển dần qua mô hình kế toán trách nhiệm dựa trên quy trình và cuối cùng là mô hình kế toán trách nhiệm dựa trên chiến lược.

Thực tiễn tại VN, đối với các doanh nghiệp nhà nước, chúng ta đã tiến hành cổ phần hóa được hơn 10 năm, và số lượng doanh nghiệp cổ phần hóa ngày càng nhiều, nhưng chủ yếu là các doanh nghiệp vừa và nhỏ. Tới đây chủ trương của Đảng và Nhà nước sẽ đẩy mạnh hơn nữa tiến trình CPH doanh nghiệp. Đây là loại hình doanh nghiệp mà các thông tin về thành quả hoạt động và trách nhiệm của các nhà quản lý là mối quan tâm hàng đầu không chỉ của các cấp quản lý mà cả công chúng, cổ đông, các nhà đầu tư...và khi mà chưa có những quy định pháp lý bắt buộc về trách nhiệm của nhà quản lý đối với các thành quả trong việc điều hành doanh nghiệp, chưa có những quy chuẩn đạo đức về trách nhiệm quản lý trong từng bộ phận bên trong doanh nghiệp thì việc xây dựng một hệ thống thông tin kế toán nhằm cung cấp thông tin đánh giá thành quả cũng như trách nhiệm trong loại hình doanh nghiệp này là cần thiết ■

Tài liệu tham khảo:

1. Giáo trình đào tạo kế toán viên công chứng Anh quốc (ACCA), Paper 3.3 Performance management, nhà xuất bản BPP 2002.
2. Giáo trình đào tạo kế toán viên công chứng Anh quốc (ACCA), Paper 3.4 Business information management, nhà xuất bản BPP 2002.
3. Needles/Anderson/Caldwell, Principles of Accounting, fifth edition, Houghton Mifflin Company 1993.
4. Các tài liệu tham khảo trên trang web:
+ <http://www.accaglobal.com.uk>
+ <http://www.pwcglobal.com>
+ <http://www.cfodirect.com>